

M O N I T O R 2004

pilotné testovanie maturantov



Náuka o spoločnosti

I. oddiel

Test je určený maturantom vo všetkých typoch stredných škôl, ktorí sa pripravujú na maturitnú skúšku z náuky o spoločnosti alebo z občianskej náuky.

1. časť: F I L O Z O F I A

Na otázky v tejto časti testu odpovedajú všetci žiaci.

01 Ktorí z uvedených antických mysliteľov sústredili svoj záujem na poznávacie schopnosti človeka a problematiku jazyka, a tak prispeli k rozvoju gramatiky, rétoriky a pripravili pôdu pre vznik logiky?

- (A) pytagorejci (B) sofisti (C) skeptici (D) novoplatonici

02 Sokrates sa celý život usiloval nájsť skutočnú mravnosť a podľa nej žiť. Obracal sa pri tom do svojho vnútra, riadiac sa heslom delfskej veštiarne „*Poznaj sám seba!*“ Vo svojej obrannej reči pred súdom potom hovoril, že z vnútra sa mu často ozýval akýsi dobrý duch, vnútorný hlas, ktorý ho varoval pred konaním čohokoľvek zlého. Tohto dobrého ducha nazval

- (A) Svätý Duch. (B) nirvána. (C) Diov hlas. (D) daimonion.

03 Pre ktoré historické obdobie vývinu filozofie bol Aristoteles a jeho filozofické názory najväčšou autoritou?

- (A) Pre renesančnú filozofiu. (B) Pre stredovekú filozofiu obdobia patristiky.
(C) Pre novovekú filozofiu. (D) Pre stredovekú filozofiu obdobia scholastiky.

04 Podľa Augustína je zárukou mravného konania

- (A) láska k bohu („*miluj a konaj čo chceš*“).
(B) dodržiavanie „desatora“ (kresťanského etického kódexu).
(C) dobrý úmysel.
(D) právny poriadok.

05 Univerzálne sú

- (A) termín stredovekej filozofie označujúci idey, všeobecné výrazy a pojmy.
(B) termín stredovekej filozofie označujúci kresťanské cnosti a hodnoty.
(C) termín formálnej logiky označujúci logické spojky, pomocou ktorých sa tvoria zložené výroky.
(D) základné filozofické témy, ktoré sú diskutované počas celých dejín filozofie.

06 Problém ľudskej slobody patrí k centrálnym témam filozofického uvažovania. Rôzni myslitelia však do tohto pojmu vkladajú odlišný obsah a viažu ju na iný súbor podmienok. Ako chápe slobodu filozof Baruch Spinoza?

- (A) Ako pochopenú nevyhnutnosť.
(B) Spája ju s praktickou premenou sveta v intenciách ľudských potrieb a záujmov.
(C) Spája ju s náhodou, ktorú považuje za protiváhu determinizmu.
(D) Zastáva názor, že v našom prírodnými zákonmi ovládanom svete niet priestor pre slobodu.

07 Ktorý z uvedených filozofov zdôrazňoval primát skúsenostného (empirického) poznania pred rozumovým?

- (A) R. Descartes (B) J. Locke (C) B. Spinoza (D) G. W. Leibniz

17 „Konaj tak, aby maxima tvojho jednania vždy mohla byť zároveň princípom všeobecného zákonodarstva.“ To je jedna z Kantových formulácií základného mravného zákona, ktorý platí za akýchkoľvek podmienok a je nezmeniteľným príkazom pre každého človeka. Ako nazývame takýto bezpodmienečný mravný príkaz?

18 Názor, ktorý popiera možnosť poznateľnosti sveta sa vo filozofii nazýva [REDACTED].
Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.






19 Prvým výrazným predstaviteľom dialektického myslenia je [REDACTED].
Napíšte meno, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.

20 Kľúčovou disciplínou novovekej filozofie je [REDACTED].
Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.

2. časť: EKONÓMIA

Každý žiak si zvolí dve z častí 2. – 5. a odpovedá iba na otázky vo zvolených dvoch častiach.

01	Ktorý z nasledujúcich subjektov nepatrí medzi základné subjekty trhu? (A) domácnosti (B) podniky (C) štát (D) odbory
02	Adam Smith bol tvorcom a stúpencom koncepcie (A) štátneho intervencionizmu. (B) hospodárskeho liberalizmu. (C) ochranárskej politiky štátu. (D) populačnej teórie.
03	Ktorá z uvedených položiek je z ekonomického hľadiska verejným statkom? (A) elektrická energia (B) mlieko (C) internet (D) národná obrana
04	Peniaze <u>neplnia</u> (A) funkciu prostriedku výmeny. (B) funkciu zúčtovacej jednotky. (C) funkciu nositeľa hodnôt. (D) alokačnú funkciu.
05	Pre súčasné vyspelé krajiny sveta je charakteristická (A) ekonomika založená na tradíciách. (B) príkazová ekonomika. (C) trhová ekonomika. (D) zmiešaná ekonomika.
06	Môže na trhu nastať situácia, kedy je cena nejakého tovaru vyššia ako rovnovážna cena? (A) Áno, keď ponuka tohto tovaru prevyšuje dopyt po ňom. (B) Áno, keď dopyt po tomto tovare prevyšuje jeho ponuku. (C) Áno, keď sa dopyt po tomto tovare rovná jeho ponuke. (D) Nie, taká situácia na trhu nemôže nastať.
07	Ktorá z uvedených skupín má najväčší úžitok z inflácie? (A) majitelia akcií (B) ľudia s fixnými mzdami (C) veritelia (D) dlžníci
08	Pán Novák je tesár s 15-ročnou praxou. V jeho regióne je vysoká nezamestnanosť a pred nedávnom aj on, bohužiaľ, prišiel o prácu. Uvažuje preto, že začne podnikáť. Jeho výhodou je mnoho-ročná skúsenosť, no nevýhodou je to, že okrem dielne nemá takmer žiaden kapitál. Ktorá podnikateľská forma je z organizačno-právneho hľadiska pre pána Nováka v jeho situácii najvhodnejšia? (A) akciová spoločnosť (B) živnosť (C) komanditná spoločnosť (D) konzorcium

09	Ktorý z uvedených subjektov trhu vytvára dopyt po práci? (A) domácnosti (B) podniky (C) štát (D) odbory
10	Ako sa nazýva cena, ktorú platí prenajímateľ pôdy jej vlastníkovi? (A) renta (B) mzda (C) nájomné (D) úrok
11	Ak guvernér Národnej banky Slovenska vyhlási, že sa znížila kúpna sila slovenskej koruny, znamená to, že došlo k (A) inflácii. (B) revalvácii. (C) deflácií. (D) stagnácii.
12	Fyziokratizmus považuje za zdroj bohatstva (A) obchod, a to najmä zahraničný. (B) ťažbu drahých kovov. (C) poľnohospodársku výrobu. (D) manufaktúrnú výrobu.
13	Ktorá z uvedených daní patrí medzi nepriame dane? (A) daň z príjmov (B) daň z dedičstva (C) daň z darovania (D) daň z pridanej hodnoty
14	Zvýšenie minimálnej mzdy má spravidla za dôsledok (A) všeobecné zvýšenie zamestnanosti. (B) zvýšenie zamestnanosti, avšak iba medzi pracujúcimi, ochotnými akceptovať mzdu nižšiu než je minimálna mzda. (C) všeobecné zvýšenie nezamestnanosti. (D) zvýšenie nezamestnanosti, avšak iba medzi pracujúcimi, ktorí požadujú vysokú mzdu.
15	Tovar je výrobok určený na  . Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
16	Štátny rozpočet má formu zákona a prijíma ho  . Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
17	V  ekonomike neexistuje slobodné podnikanie. Štát rozhoduje o tom, čo vyrábať, ako vyrábať a pre koho vyrábať. Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
18	 ekonómia ekonomiku nielen skúma, ale aj hodnotí a dáva odporúčania, ako riešiť konkrétne problémy. Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
19	Trhový mechanizmus tvoria tri základné procesy: proces tvorby dopytu, proces tvorby ponuky a proces tvorby  . Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
20	Akú dohodu podpísala Slovenská republika v roku 1993 s Európskou úniou?

3. časť: P R Á V O

Každý žiak si zvolí dve z častí 2. – 5. a odpovedá iba na otázky vo zvolených dvoch častiach.

01 Ústava Slovenskej republiky neobsahuje

- (A) popis územnej samosprávy SR.
- (B) vymedzenie právomocí prezidenta.
- (C) vymedzenie základných ľudských práv a slobôd.
- (D) širšie vymedzenie úloh polície.

02 V ktorej z možností sú v správnom chronologickom poradí uvedené etapy zákonodarného (legislatívneho) procesu v Národnej rade SR?

- (A) návrh zákona, rozprava a hlasovanie v parlamente, podpisovanie zákona, publikovanie v Zbierke zákonov.
- (B) pripomienkovanie návrhu zákona, návrh zákona, podpisovanie zákona, rozprava a hlasovanie v parlamente, publikovanie v Zbierke zákonov.
- (C) návrh zákona, pripomienkovanie návrhu zákona, rozprava a hlasovanie v parlamente, podpisovanie zákona, publikovanie v Zbierke zákonov.
- (D) návrh zákona, pripomienkovanie návrhu zákona, publikovanie v Zbierke zákonov, rozprava a hlasovanie v parlamente, podpisovanie zákona.

03 Právo na mier a právo na ochranu národnostných menšín

- (A) zaraďujeme do prvej generácie ľudských práv a slobôd.
- (B) zaraďujeme do druhej generácie ľudských práv a slobôd.
- (C) zaraďujeme do tretej generácie ľudských práv a slobôd.
- (D) tvoria osobitnú skupinu práv.

04 Najvýznamnejšou právnou normou, ktorá v našom právnom systéme vyhlasuje a garantuje ľudské a občianske práva, je

- (A) Všeobecná deklarácia ľudských práv.
- (B) Listina základných práv a slobôd.
- (C) Ústava SR.
- (D) Občiansky zákonník.

05 V ktorej z možností sú vymenované orgány štátnej moci, ktorých právomoci sú vymedzené v Ústave SR?

- (A) prezident, vláda, advokácia, Národná rada SR
- (B) vláda, prezident, Národná rada SR, polícia
- (C) prezident, vláda, súdy, notárstvo
- (D) vláda, prezident, súdy, prokuratúra

06 Sudcovia okresného súdu sú počas výkonu svojej funkcie

- (A) nezávislí a rozhodujú iba v zmysle zákona.
- (B) nezávislí a rozhodujú iba podľa svojho svedomia.
- (C) závislí od rozhodnutí predsedu okresného súdu.
- (D) závislí od rozhodnutí predsedu Ústavného súdu.

- 07** Ktorý z uvedených dokumentov Rady Európy zaručuje ľudské práva všetkým osobám v štátoch, ktoré ho podpísali?
- (A) Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd
 (B) Všeobecná deklarácia ľudských práv
 (C) Charta OSN
 (D) Posolstvo Európanov
- 08** Medzi úlohy prokuratúry nepatrí
- (A) stíhanie trestných činov. (B) prerokovanie sporov medzi občanmi.
 (C) upozorňovanie na nezákonnosť. (D) príprava žalôb v trestných konaniach.
- 09** V Slovenskej republike možno dediť
- (A) iba na základe rozhodnutia notára. (B) iba zo zákona.
 (C) iba zo závetu. (D) zo zákona aj zo závetu.
- 10** Kto má v SR právo zákonodarnej iniciatívy, t. j. právo predkladať Národnej rade SR návrhy zákonov?
- (A) Iba vláda, poslanci a občania. (B) Iba prezident, vláda a poslanci.
 (C) Iba vláda, poslanci a výbory NR SR. (D) Iba prezident, poslanci a výbory NR SR.
- 11** Ktoré nevyhnutné náležitosti musí obsahovať pracovná zmluva, aby bola právoplatná?
- (A) druh práce, miesto výkonu práce, deň nástupu do práce, mzdové podmienky, pracovný čas, dĺžka výpovednej doby
 (B) druh práce, miesto výkonu práce, deň nástupu do práce, mzdové podmienky
 (C) druh práce, mzdové podmienky, dĺžka výpovednej doby, výmera dovolenky
 (D) druh práce, mzdové podmienky, dĺžka výpovednej doby, výplatné termíny
- 12** Ak chcú snúbenci v SR uzavrieť sobáš, podľa Zákona o rodine
- (A) musia uzatvoriť civilný sobáš, cirkevný sobáš nemá oporu v právnom systéme SR.
 (B) musia najskôr uzatvoriť civilný sobáš a následne môžu uzatvoriť ešte aj cirkevný sobáš.
 (C) môžu uzavrieť civilný alebo cirkevný sobáš, prípadne aj obidva.
 (D) môžu podľa vlastného výberu uzavrieť civilný alebo cirkevný sobáš, nemôžu však uzavrieť oba súčasne.
- 13** Ak súd pozbaví občana spôsobilosti na právne úkony, musí mu ustanoviť
- (A) opatrovníka. (B) osvojiteľa. (C) dozorcú. (D) obhajcu.

14 Devätnásťročného študenta A. S. asi hodinu po polnoci zadržala policajná hliadka v centre mesta. Predviedla ho na policajnú stanicu, kde sa k nemu policajti správali hrubo. Nevypočuli ho a nútili ho podpísať priznanie, že vykradol zlatníctvo. Študent A. S. sa chcel poradiť s advokátom, no policajti mu to neumožnili. Pri odchode zo služby mu oznámili, že v zákonnej lehote 87 hodín rozhodne veliteľ polície o jeho vzatí do väzby.

Koľko práv študenta A. S. bolo v uvedenom príbehu porušených?

(A) 4

(B) 5

(C) 6


(D) 7

15 Pani K., ktorá býva v rodinnom dome v obci, zle vypočítali poplatok za odvoz odpadu. Na ktorý orgán sa má obrátiť so sťažnosťou?

16 Ako sa nazýva dohoda medzi stránkami, ktorá v rámci občianskeho práva umožňuje mimosúdne vyriešiť ich vzájomný spor?

17 Medzinárodné zmluvy musia byť potvrdené (schválené) štátnym orgánom. Ako sa nazýva akt, keď parlament potvrdí záväznosť podpísanej medzinárodnej zmluvy?

18 Ako sa nazýva minimálny počet poslancov, ktorých prítomnosť je potrebná, aby bolo možné hlasovať o prijatí uznesenia?

19 Občania SR nadobúdajú spôsobilosť na právne úkony dovŕšením veku  rokov.

Napíšte číslo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.

20 Ako sa nazýva osoba, ktorá poskytuje občanom právne rady a obhajuje ich v trestnom konaní?

4. časť: POLITOLÓGIA

Každý žiak si zvolí dve z častí 2. – 5. a odpovedá iba na otázky vo zvolených dvoch častiach.

01 Prezident Slovenskej republiky je volený

- (A) zborom voliteľov. (B) parlamentom.
(C) občanmi. (D) vládou.

02 Najvyššími orgánmi výkonnej moci v SR sú

- (A) vláda a prezident. (B) poslanci.
(C) najsilnejšie politické strany. (D) súdy.

03 Štátnou mocou sa nazýva

- (A) súdna moc, ktorá kontroluje legislatívu.
(B) zbor poslancov, zvolených vo voľbách do ústavodarného zhromaždenia.
(C) zvrchovaný mechanizmus, ktorý spravuje vývoj na určitom území.
(D) politická organizácia, ktorá zjednocuje občanov na základe politického programu.

04 Štát je podľa J. Locka výsledkom spoločenskej zmluvy. Samotný vznik spoločenskej zmluvy bol podľa neho podmienený

- (A) pudom sebazáchovy (s cieľom odstrániť neblahé následky vojnového stavu boja všetkých proti všetkým).
(B) snahou ľudí vzájomnou spoluprácou zachovať a rozvinúť prirodzené práva každého občana (právo na ochranu života, slobody a majetku).
(C) sprisahaním vlastníkov, aby právne (prostredníctvom zmluvy) upevnili svoju moc nad nemajetnými občanmi.
(D) zmluvou medzi poddanými, ktorí si dosadzujú panovníka a poslúchajú ho. Tým že poddaný prijíma ochranu, uzaviera mlčky zmluvu a poslúcha panovníka.

05 Z hľadiska kompetencií najvyšších orgánov štátnej moci je Slovensko

- (A) prezidentskou republikou. (B) parlamentnou republikou.
(C) direktoriálnou republikou. (D) konštitučnou monarchiou.


06 Medzi úlohy politických strán nepatrí

- (A) stabilizovať politickú moc. (B) zabezpečovať politický pluralizmus v štáte.
(C) určovať normy správania na území štátu. (D) umožňovať realizovať zastupiteľský princíp.

07 Koľko ústav platilo na Slovensku od vzniku ČSR až po súčasnosť?

- (A) Šesť (boli postupne prijaté v rokoch 1920, 1939, 1948, 1960, 1968, 1992).
(B) Päť (boli postupne prijaté v rokoch 1920, 1939, 1948, 1960, 1992).
(C) Štyri (boli postupne prijaté v rokoch 1920, 1939, 1948, 1992).
(D) Tri (boli postupne prijaté v rokoch 1920, 1960, 1992).

08 Referendum vyhlasuje prezident SR, ak o to požiada petíciou aspoň (A) 100 000 občanov. (B) 200 000 občanov. (C) 250 000 občanov. (D) 350 000 občanov.
09 Interpelácia je (A) otázka poslanca položená v parlamente členovi vlády. (B) výklad prijatého zákona sudcami Ústavného súdu SR. (C) pracovná verzia zákona predložená poslancom na rokovanie. (D) dodatok zákona prijatý parlamentom.
10 Ktorá z nasledujúcich udalostí bola kľúčová pre súčasné chápanie pojmu suverenita? (A) osamostatnenie anglickej cirkvi v roku 1534 Henrichom VIII. (B) francúzska revolúcia v roku 1789 (C) berlínsky kongres v roku 1878 (D) vydanie zákona Habeas Corpus Act Karolom II. v roku 1679
11 Cudzinec Muhamad Agfa žije s manželkou a troma deťmi už sedem rokov na Slovensku. Celá rodina je prihlásená na trvalý pobyt na Zvončekovej ulici 3 v Kvetníku. Pán Agfa je riadne zamestnaný v súkromnej firme. V práci si ho vážia ako výborného odborníka a dobrého človeka. Rozhodol sa kandidovať za poslanca obecného zastupiteľstva v Kvetníku. Má na to právo? (A) Nie, cudzí štátny príslušník nemá právo kandidovať za poslanca obecného zastupiteľstva. (B) Áno, lebo žije bezúhonne a má pracovné povolenie. (C) Áno, lebo žije na Slovensku viac ako 5 rokov a má trvalý pobyt na území SR. (D) Áno, lebo žije na území SR viac ako jeden rok a žije usporiadaným spôsobom života.
12 K <u>základným znakom</u> štátu patria (A) územie, štátna moc a suverenita. (B) štátna hymna, štátna pečať a štátna vlajka. (C) spoločný jazyk, kultúra a štátny znak. (D) história, zvyky a obyčaje.
13 Ktoré zo slovných spojení je vysvetlené správne? (A) volebné moratórium – zákonom vymedzený čas, kedy sa nesmie realizovať volebná kampaň (B) rigidná ústava – ústava, ktorá sa môže meniť a dopĺňať rovnakým spôsobom ako zákon (C) republikové volebné číslo – číslo pridelené počas volieb do NR SR kandidujúcim politickým stranám (D) totalitný režim – druh štátneho režimu, ktorý zabezpečuje politickú rovnosť obyvateľov štátu
14 Ktorý z uvedených mysliteľov rozpracoval myšlienku rozdelenia štátnej moci? (A) B. Pascal (B) Ch. L. de Montesquieu (C) F. M. A. Voltaire (D) J. J. Rousseau
15 Ako sa nazýva právna forma príslušnosti k štátu a podriadenosť jednotlivca štátnej moci?
16 Komu je za svoju činnosť priamo zodpovedná vláda SR?

- 17** V 80 krajinách sveta pôsobí verejný ochranca práv občanov. Napíšte medzinárodný názov tejto funkcie.
- 18** Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. V ktorom dokumente sú zakotvené tieto jej znaky?
- 19** Ktorý typ volebného systému je založený na princípe „víťaz berie všetko“?
- 20** Minister X. je typický  politik. Kladie dôraz na zachovanie tradícií, význam rodiny, pomalé zmeny a stabilitu v spoločnosti.
Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.

5. časť: PSYCHOLÓGIA A SOCIOLOGIA

Každý žiak si zvolí dve z častí 2. – 5. a odpovedá iba na otázky vo zvolených dvoch častiach.

- 01** Anna je impulzívna, nepokojná, výbušná a vrtkavá. Akého typu je jej temperament?
- (A) flegmatik (B) sangvinik (C) cholerik (D) melancholik
- 02** „Pomer, v ktorom sú navzájom Ja a Ono, by sme mohli prirovnať k pomeru jazdca k jeho koňovi. Koň dodáva energiu potrebnú k pohybu, jazdec má tú výsadu, že určuje cieľ a pohyb tohto silného zvieratá ľudí. Ja sa vyčlenilo zo sféry Ono a oddelilo sa od jeho zostávajúcej časti...“
- Ktorý psychologický smer reprezentuje ukážka?
- (A) Behaviorizmus. (B) Transpersonálnu psychológiu.
(C) Psychoanalýzu. (D) Humanistickú psychológiu.
- 03** Psychológovia rozlišujú medzi rozličnými stupňami mentálneho postihnutia. V ktorej z možností sú úrovne mentálnej retardácie správne zoradené podľa miery postihnutia od najľahšej po najťažšiu?
- (A) idiotia, debilita, imbecilita (B) imbecilita, debilita, idiotia
(C) debilita, imbecilita, idiotia (D) debilita, idiotia, imbecilita
- 04** Ontogenetická psychológia sa zaoberá problematikou
- (A) výchovy. (B) vývinu človeka.
(C) učenia. (D) pracovnej činnosti.
- 05** Čo z uvedeného nepatrí medzi psychické procesy?
- (A) vôľa (B) city, resp. citová sféra
(C) pamäť (D) temperament
- 06** „Závaž, nadmerná námaha vyvoláva všeobecný adaptačný syndróm“, tvrdí autor teórie stresu
- (A) C. Morris. (B) A. Antonovský. (C) V. E. Frankl. (D) H. Selye.
- 07** Ktoré z uvedených citov sa zaraďujú medzi tzv. vyššie city?
- (A) stenické a astenické emócie (B) morálne a intelektuálne city
(C) afekty a nálady (D) plač a smiech
- 08** Ako sa nazýva sociálna skupina, na ktorú sa jednotlivec orientuje bez ohľadu na to, či do nej patrí alebo nie?
- (A) primárna (B) malá (C) členská (D) referenčná

09 Ľudská spoločnosť je vnútorne usporiadaná do sociálnych skupín a kategórií ľudí, pričom na základe tohto rozdelenia dochádza k nerovnomernému rozdeľovaniu sociálnych zdrojov. Ako sa v sociológii nazýva tento jav?

- (A) sociálna stratifikácia (B) sociálna deviácia
(C) socializácia (D) deteriorácia

10 Ako označujú sociológovia pozíciu človeka v určitej skupine, alebo všeobecne v rámci celej spoločnosti, na ktorú sa viažu isté práva a povinnosti?

- (A) sociálna rola (B) sociálna úloha
(C) sociálny status (D) sociálne umiestnenie

11 Ktorú z nasledujúcich problematík skúma mikrosociológia?

- (A) Vytváranie dôvery a vzájomnej podpory medzi členmi spolku anonymných alkoholikov.
(B) Príčiny rastu rozvodovosti na Slovensku za posledných 20 rokov.
(C) Súvislosti medzi vzdelaním a preferovaním jednotlivých politických strán.
(D) Formovanie nových inštitúcií a právneho poriadku v našej spoločnosti v súvislosti so vstupom do EÚ.

12 Správanie niektorých jednotlivcov považuje spoločnosť alebo sociálna skupina za porušenie spoločenských noriem a adekvátne na ne reaguje. Takéto správanie jednotlivcov sa v sociológii označuje ako


- (A) sublimácia. (B) kontrakultúra.
(C) deviácia. (D) nonkonformita.

13 Jadrom predmetu sociológie sú

- (A) vnútorné charakteristiky ľudí (napr. vnímanie, myslenie, emócie, pamäť, aspirácie a pod.), ktoré determinujú ich správanie.
(B) ľudské činnosti, ktoré súvisia so zabezpečovaním výroby statkov a služieb, s ich rozdeľovaním a so spotrebou v danej spoločnosti.
(C) skutočnosti, ktoré vznikajú vzájomnou spoluprácou a interakciami medzi ľuďmi v danej spoločnosti, a zároveň tieto interakcie a vzťahy podmieňujú (hodnoty, normy, inštitúcie a pod.).
(D) kultúry a sociálne systémy vzdialených spoločností a špecifické spôsoby ich prežívania v prírodnom prostredí.

14 Socializáciou sa nazýva

- (A) proces sociálneho učenia, ktorý sa začína vstupom dieťaťa do školy alebo predškolského zariadenia.
(B) proces sociálneho učenia, ktorý prebieha v resocializačných ústavoch a zariadeniach pre osoby s rôznymi poruchami správania.
(C) celoživotný proces sociálneho učenia, v ktorom si jednotlivec osvojuje kultúru vlastnej spoločnosti a formuje sa ako sociálna bytosť.
(D) proces sociálneho učenia sa základným pravidlám správania a vychádzania s ostatnými ľuďmi, prebiehajúci v prvých rokoch života dieťaťa v rodine.

- 15** Ktorý ruský vedec sa najviac preslávil skúmaním procesov vyššej nervovej činnosti?
- 16** Pán Novák príliš podlieha vplyvu iných ľudí. Psychológ by o ňom povedal, že je  .
Napíšte slovo, ktoré má byť na zakrytom mieste textu.
- 17** City sa vyznačujú zvláštnosťou, ktorá sa neobjavuje pri iných psychických procesoch. Človek sa môže ocitnúť v stave, kedy prakticky súčasne prežíva city protichodných kvalít. Napríklad niekto v nás môže vzbudzovať zároveň lásku i nenávisť. Ako sa označuje táto vlastnosť citov?
- 18** Kto rozdelil sociológiu na sociálnu statiku a sociálnu dynamiku?
- 19** Ako sa nazýva vzor správania určený spoločenskými alebo skupinovými očakávaniami, spojený s konkrétnym sociálnym statusom?
- 20** Ako sa nazýva viera vo viacerých bohov?



Náuka o spoločnosti

II. oddiel testu

Čas na vypracovanie: **30** minút

Svoje odpovede píšete priamo do testu.

Všetky identifikačné údaje vyplňte zhodne ako na odpoveďovom hárku.

Kód školy:

Kód triedy:

Číslo žiaka:

Túto časť nevyplňujte!

Hodnotenie – 1. hodnotiteľ:

	Body	Kód hodnotiteľa
Otázka 21:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 22:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 23:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 24:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 25:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Hodnotenie – 2. hodnotiteľ:

	Body	Kód hodnotiteľa
Otázka 21:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 22:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 23:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 24:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Otázka 25:	<input type="text"/>	<input type="text"/>



Neotvárajte test, kým nedostanete pokyn!

Filozofia

(Táto časť je povinná pre všetkých žiakov.)

21 V novom vydaní filozofického slovníka urobil „tlačiarenský škriatok“ v hesle venovanom Platónovi niekoľko závažných chýb. Zahrajte sa na redaktora recenzenta a uvedené nesprávne tvrdenia z textu vyčiarknite a na vedľajšiu stranu zaznamenajte ich opravy (uvedte číslo riadka, ktorého sa oprava týka).

- (1) *Platón je grécky filozof, autor množstva spisov, písaných z veľkej väčšiny formou filozofických dialógov. Vo svojej filozofii nadviazal na svojho učiteľa Aristotela, pokladaného za jedného z najväčších antických filozofov. Východiskom Platónovej filozofie je učenie o ideách. Vychádzal z predstavy existencie dvoch svetov – jedného nestáleho, premenlivého, tvoreného jednotlivými predmetmi, ktorý je prístupný našim zmyslom (zmyslový svet) a sveta ideí, sveta nemenných objektívne existujúcich*
- (6) *ideálnych súcien, nezávislých na hmotnom svete i na ľudskom vedomí. Idey sú „vzory“ vecí – jednotlivé veci sú iba odlesky (tiene) ideí. Za hodný filozofického poznania pokladal práve druhý z nich, na ktorý by sa pozornosť filozofov mala sústrediť, nakoľko poznanie ideí je dostupné iba rozumu. Filozofickú metódu poznávania pravého bytia (večných ideí) Platón nazýva metafyzikou. Svet ideí je hierarchicky usporiadaný. Na vrchole tohto hierarchického radu je idea pravdy. Človeka chápe ako*
- (11) *spojenie fyzického, smrteľného tela a ideálnej, nesmrteľnej duše. Duša je však k telu pripútaná a poznačená jeho telesnosťou. Vychádza teda z predstavy vrstevnatosti duše, ktorá sa stala východiskom i jeho etiky a teórie spoločnosti. Najnižšia časť duše je podľa Platóna duša žiadostivá, ktorá je najviac spútaná telesnosťou. Vyššie stojí duša vášnivá a najvyššie duša rozumová. Platón s nimi spája určitú cnosť – žiadostivú dušu s umiernenosťou, vášnivú so statočnosťou, rozumovú dušu*
- (16) *s múdrosťou. Toto členenie premieta Platón i do sociálnych vzťahov a na jeho základe sa snažil vytvoriť obraz ideálnej spoločnosti. Súlad všetkých troch cností tvorí spravodlivosť, ktorú pokladá za základ ideálneho štátu. Ten má podľa neho pozostávať z troch tried – výrobcov, strážcov a vládcov. Každá z týchto skupín reprezentuje určitú cnosť – výrobcovia statočnosť, strážcovia umiernenosť, vládcovia múdrosť. Za ideálne pokladá také usporiadanie spoločnosti, kde budú vládnuť reprezen-*
- (21) *tanti strážcov, nakoľko ako jediní sú zárukou spravodlivosti. Neskôr dostali tieto projekty ideálneho usporiadania spoločnosti názov utópie. Platónovo učenie malo veľký vplyv na celkový vývin filozofického myslenia. Stal sa inšpiračným zdrojom mnohých filozofov, filozofických smerov a škôl. Vo významnej miere ovplyvnil najmä materialistickú filozofiu.*

Ekonómia

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

- 22** Vysvetlite pojem „rovnovážna cena“
- a) slovne
 - b) graficky

Právo

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

23 Doplňte do textu chýbajúce pojmy z dokumentu *Deklarácia práv človeka a občana*.

1. Ľudia sa rodia _____ a rovnoprávni. Spoločenské rozdiely môžu byť založené len na užitočnosti pre celok.
2. Cieľom každého spoločenského zriadenia je zachovávanie prirodzených a nepremiľčateľných _____. Tieto práva sú sloboda, vlastníctvo, bezpečnosť a odpor proti útlaku.
3. Zásada celej zvrchovanosti spočíva v podstate v národe. Žiadny zbor, žiadny jednotlivec nemôže mať autoritu, ktorá by nebola z nej odvodená.
4. _____ znamená možnosť robiť všetko, čo neškodí druhému. Teda výkon prirodzených práv každého človeka nemá medze, iba tie, ktoré zaisťujú ostatných členov spoločnosti užívať rovnaké práva. Tieto medze nemôžu byť inak určené ako zákonom.
5. Zákon môže zakázať len činy škodlivé spoločnosti. Nikomu nemôže byť bránené v tom, čo nie je _____ zákonom a nikto nemôže robiť niečo, čo zákon nenariaďuje.
6. Zákon je vyjadrením všeobecnej vôle. Všetci občania majú právo podieľať sa osobne alebo prostredníctvom svojich _____ na jeho tvorbe. Zákon je rovnaký pre všetkých, či poskytuje ochranu, alebo trestá. Všetci občania sú pred ním _____, majú rovnaký prístup ku všetkým verejným hodnostiam, miestam a verejným zamestnaniam podľa svojich schopností, len podľa rozlíšenia, ktoré vyplýva z ich cností a nadania.
7. Každý môže byť obžalovaný, zatknutý alebo uväznený len v prípadoch určených zákonom a spôsobom, ako zákon predpisuje. Tí, ktorí žiadajú, vybavujú a vykonávajú, alebo dávajú vykonávať svojvoľné príkazy, majú byť potrestaní. Avšak každý občan vyzvaný, alebo vzatý do väzby podľa zákona, má okamžite poslúchnuť. Je vinným, ak odporuje.
8. Zákon má určiť len tresty, ktoré sú úplne verejne nutné a každý môže byť trestaný len na základe zákona uzneseného a vyhláseného pred spáchaním trestného činu a zákonne vyloženého.
9. Každý je pokladaný za _____ až do doby, kedy je vyhlásená jeho vina a ak je pokladaný za nutné ho zatknúť, je treba čo najprísnejšie zákonom zakázať všetku tvrdosť, ktorá nie je potrebná pre zaistenie jeho osoby.
10. Nikto nesmie byť stíhaný pre svoje názory i _____ presvedčenie, ak ich prejav neporušuje verejný poriadok určený zákonom.
11. _____ šírenie myšlienok a názorov je jedným z najdrahocenejších práv človeka. Každý _____ môže preto slobodne hovoriť, písať a tlačiť s výnimkou zneužitia tejto slobody v prípadoch určených zákonom.

Politológia

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

24 Prečítajte si nasledujúci text a odpovedzte na otázky.

Perikles: Epitaphios

My totiž máme štátne zriadenie, ktoré nemusí závidieť zákony susedom. Hovoríme mu vláda ľudu, pretože sa opiera o väčšinu, a nielen o niekoľko jednotlivcov. Podľa zákonov majú všetci rovnaké práva, ak ide o súkromné záujmy, ak však ide o spoločenský význam, má pri výbere do verejných úradov každý prednosť podľa toho, v čom vyniká, podľa schopností a nie podľa svojej príslušnosti k určitej skupine. Naopak, ak niekto chudobný je schopný vykonať pre obec niečo dobré, jeho nízke spoločenské postavenie mu nie je na prekážku.

Vo vzťahu k spoločnosti žijeme slobodne a rovnaká sloboda sa prejavuje aj v každodennom vzájomnom styku.

Tí istí ľudia sa starajú o veci verejné i osobné. Ak sa venujú najmä svojmu zamestnaniu, nechýba im ani poznanie politického života. My jediní totiž človeka, ktorý sa nezaujíma o politiku, považujeme za neužitočného. Sami rozhodujeme o rôznych otázkach.

a) Akú formu vlády charakterizuje Perikles?

b) Kde vznikla táto forma vlády?

c) Kedy vznikla táto forma vlády? (Napíšte storočie.)

d) Napíšte minimálne tri znaky Periklom charakterizovanej formy vlády. (Pracujte s textom.)

e) Napíšte názov súčasnej formy vlády realizovanej v SR.

Psychológia a sociológia

(Túto časť vypracujte, ak ste si ju vybrali v I. oddiele testu.)

25 V uvedenom príbehu dvoch mladých ľudí doplňte chýbajúce sociologické pojmy a kategórie.

Jozef býval na internátnej izbe s Petrom, ktorý bol študentom sociológie. Peter mal vo zvyku komentovať Jozefovo správanie z hľadiska svojho študijného odboru. Cez prázdniny sa rozhodli, že pôjdu na brigádu do jednej exotической krajiny. Niekoľko mesiacov pred odchodom sa Jozef začal zaujímať o jej realitu. Oboznámil sa s určitými faktami o jej kultúre, histórii i súčasnom politickom systéme, snažil sa zvládnuť základy jej úradného jazyka, a krátko pred odchodom si vymenil domácu menu za zahraničnú. Peter ho poučil, že takéto správanie sa v sociológii nazýva _____ socializáciou. Po príchode do uvedenej krajiny sa Jozef snažil úzkostlivo dodržiavať miestne zvyklosti a sociálne normy, aby vyhovel očakávaniam miestnych obyvateľov, čo sa opäť neobišlo bez Petrovho komentára, ktorý Jozefovo správanie označil ako _____. Po pár týždňoch pobytu Peter zaznamenal, že Jozefovo správanie sa začína výrazne meniť. Začal vymieňať doma osvojené vzory správania, sociálne roly, poznatky a schopnosti za iné. Do svojho denníka si poznamenal, že u Jozefa začína prebiehať proces _____. Jozef s Petrom sa na pracovisku spriatelili so svojou rovesníčkou a po určitom čase začali navštevovať aj ich rodinu. Jozef si všimol, že na rozdiel od tej jeho, má v tejto rodine hlavné slovo otec, prípadne starý otec a brat ich priateľky, pričom ona, jej sestra a matka tu nemali žiadnu autoritu a nachádzali sa voči svojim mužským príbuzným v podriadenom postavení. Peter ho poučil, že v sociológii sa takáto rodina nazýva _____ rodinou. Po čase sa im stalo, že im niekto v noci vhodil do okna kameň zabalený v letáku, na ktorom sa im vyhrážal fyzickým násilím, hanil ich etnický pôvod a znevažoval civilizačnú vyspelosť národa, z ktorého pochádzajú. Na pracovisku už predtým zistili, že s nimi nejednajú rovnako úctivo ako s domácimi zamestnancami a dostávajú i nižšiu mzdu ako oni. Peter tieto postoje a prejavy rasizmu a xenofóbie pripisoval nekritickému nadradovaniu domácej kultúry (privilegovaniu vlastných hodnôt, vlastného videnia sveta a spôsobu života) nad inými kultúrami. Tento postoj, keď je vlastná kultúra prežívaná ako normálna a jediná správna, nazval Peter _____. Jozef s Petrom sa však neskôr zoznámili so skupinou mladých ľudí, ktorí tieto väčšinové názory nezdíleali. Peter túto subkultúru, ktorá svoju identitu vymedzovala v rozpore s hodnotami a normami dominantnej kultúry, nazval _____. Kontakt s týmito ľuďmi im pomohol prekonať všetky ťažkosti spojené s ich pobytom v tejto krajine. Prázdniny ešte neskončili a už plánujú cestu do iných končín sveta. Peter si chce totiž overiť, či skutočne existujú určité základné črty resp. prvky kultúry, ktoré možno nájsť vo všetkých kultúrach a spoločnostiach, ktorým sociológovia dali názov kultúrne _____. Jozef je však v tejto veci skeptický – neverí, že jednotlivé kultúry majú niečo spoločné. Nazdáva sa, že neexistuje žiadne objektívne hľadisko, ktoré by umožnilo tieto kultúry vzájomne porovnať. Naopak, myslí si, že jednotlivé kultúry treba posudzovať na základe ich vlastných hodnôt a noriem. Peter takýto prístup k iným kultúram, ktorý považuje všetky kultúry za jedinečné, neopakovateľné, pohotovo nazval kultúrnym _____.